

Mondiale voedselzekerheid in tijden van oorlog

De oorlog in Oekraïne zorgt voor verschrikkelijk veel leed onder de bevolking van het land en heeft wereldwijde gevolgen. Ook in Nederland is de impact stevig. Deze crisis onderstreept het strategisch belang van de landbouw en de voedselvoorziening. LTO Nederland pleit voor bescherming van de primaire agrarische productie met een Wet strategisch belang land- en tuinbouw. Daarnaast pleit LTO ervoor dat voedselzekerheid en -autonomie onlosmakelijk betrokken wordt bij de verduurzamings-transitie op het gebied van klimaat en duurzaamheid.

De oorlog in Oekraïne is een duidelijke waarschuwing tegen naïviteit over de toenemende instabiliteit in de wereld, het belang van voedsel bij een almaar toenemende wereldbevolking en het effect van klimaatverandering op migratiestromen. Door de oorlog in Oekraïne komt de voedselzekerheid in de EU en in Nederland niet in gevaar, maar we zien wel stijgende kosten – voedselinflatie.

Nederland hoeft als klein land niet de ambitie of illusie te hebben ‘de wereld te voeden’. Tegelijkertijd geldt dat Nederland een vruchtbare delta is, een krachtige agrarische infrastructuur kent en vanuit die goede uitgangspositie op z’n minst een bijdrage moet leveren. Dat betekent concreet dat kennis, inzichten en producten geëxporteerd worden om deze grote mondiale vraag mede te helpen invullen. Onze boeren en tuinders worden mondiaal geroemd om hun kennis, expertise en innovatie waar het gaat om de duurzame productie van veilig en gezond voedsel, sierteelt, groen en uitgangsmaterialen. Van de tienduizenden studenten in het groen onderwijs, via machines en kassen die naar elk werelddeel worden geëxporteerd, tot de pootaardappelen en de specialistische babyvoeding die over de hele wereld voor gezonde voeding zorgt. Dit is allemaal mogelijk dankzij een sterke primaire sector. Zo dragen onze boeren en tuinders wereldwijd bij aan goed eten en mooi groen.

Schaarste aan grondstoffen

De afgelopen decennia zijn we in Nederland gaan denken dat alle gewenste grondstoffen continu en voor acceptabele prijzen beschikbaar zijn. De oorlog in Oekraïne stelt dat beeld helaas bij, met alle onzekerheid van dien. Door gestegen energiekosten staat het voortbestaan van 40% van de glastuinbedrijven en veel verduurzamingsprojecten gericht op een klimaatneutrale glastuinbouw op het spel. Akkerbouwers, melkveehouders en ondernemers in andere sectoren maken door de gestegen brandstofprijzen extra kosten, waarbij niet zeker is of dit in de opbrengstprijzen blijft terugkomen.

Het voeden van de bodem en de gewassen door voldoende mineralen en bodemverbeteraars toe te voegen is kostbaarder door de gestegen kunstmestprijzen. Cruciaal voor bodem én bedrijfseconomisch perspectief is het behoud van de derogatie van de Nitraatrichtlijn, een besluit dat nog steeds op zich laat wachten. Meer gebruik van kunstmestvervangers wordt terecht bepleit in Brussel, maar is na jarenlange inzet nog steeds toekomstmuziek. Bij biologische veehouders dreigden acute voertekorten, gezien een belangrijk deel van het geïmporteerde biologisch veevoer uit het conflictgebied komt. Door een Europese maatregel kan de sector momenteel aan de voorwaarden voldoen, maar dit is geen oplossing voor de lange termijn.

Het zijn voorbeelden van hoe de oorlog een directe druk op de Nederlandse land- en tuinbouw legt. De gevolgen in andere Europese landen, maar vooral ook buiten de EU, zullen veel heftiger zijn. Als we de komende jaren en decennia niet anticiperen op nieuwe conflicten dan is stabiele en betaalbare toegang tot grondstoffen steeds onzekerder.

Verduurzaming, voedselautonomie en verdienvermogen

LTO roept op om het potentieel van de Europese land- en tuinbouw te benutten en het te vormen beleid hierop aan te passen. Nederland speelt hier, als gidsland op het gebied van agrarische ontwikkeling

én Europees beleid, een belangrijke rol in. De geopolitieke ontwikkelingen vragen om betere wettelijke bescherming van het strategisch belang van land- en tuinbouw. Denk aan het beschermen van vruchtbare landbouwgrond tegen opkoop door buitenlandse partijen en het in de benen houden van cruciale productielijnen. Dit maakt het ook mogelijk om de productie van eiwitten en veevoer meer binnen de Europese grenzen te organiseren.

LTO herhaalt ook de oproep om de *Green Deal* en onderliggende plannen ook altijd te beoordelen in relatie tot voedselzekerheid. Dat is nodig, zo constateert LTO uit recente wetenschappelijke onderzoeken van Wageningen University & Research, de Universiteit Kiel en het Amerikaanse landbouwministerie. Zij wijzen erop dat de huidige invulling van de ambities zorgt voor aanzienlijk minder landbouwproductie in Europa, toenemende voedselimporten en hogere consumentenprijzen. Deze ambities moeten op een verstandige manier worden verweven met de geopolitieke ontwikkelingen wereldwijd. De uitgesproken ambities hebben een groot effect op wat er in de Europese landbouw gebeurt.

De land- en tuinbouw in Nederland heeft met het oog op de geopolitieke ontwikkelingen wat te bieden. Een robuuste economische sector vol kennis en innovatie, bovendien een van de laatste sterke 'maaksectoren' in Nederland. Dit gecombineerd met een groot strategisch belang met het oog op voedselzekerheid. Onder aan de streep blijft eten de allereerste levensbehoefte.

LTO Nederland vraagt om:

- ➔ **Bescherm de boer en tuinder in Nederland en de EU met een *Wet strategisch belang land- en tuinbouw***
 - Borg het strategische belang van voedsel naast andere belangen die ook volop wettelijk geborgd zijn (denk aan duurzaamheid, ruimtelijke inrichting en economische ordening).
 - Bescherm goede landbouwgrond tegen ongebreidelde opkoop ten behoeve van natuur, bouw en industrie maar ook tegen opkoop door buitenlandse bedrijven en mogendheden.
 - Houdt cruciale productielijnen in de benen.
- ➔ **Betrek (onderzoek naar) de impact van de *Green Deal* en onderliggende strategieën op voedselzekerheid bij besluitvorming en verdere uitwerking van de verduurzamingsplannen.**
- ➔ **Zorg voor resultaat bij dossiers die de afhankelijkheid van kunstmest verminderen: derogatie van de Nitraatrichtlijn en meer gebruik van kunstmestvervangers.**
- ➔ **Stimuleer de productie van plantaardig eiwit in de EU (voor humane en voor dierlijke consumptie).**
- ➔ **Corona en Oekraïne zijn niet de laatste crises. Daarom moet de land- en tuinbouw weerbaar zijn voor als een volgende calamiteit zich aandient:**
 - Bewaak het verdienvermogen van de Nederlandse boer en tuinder en mitigeer de impact van de oorlog in Oekraïne. Bijvoorbeeld door ketenverantwoordelijkheid bij kostenstijgingen en het opnieuw invoeren van rode diesel.
 - Zorg voor een solide Europese infrastructuur voor voedselketens – bedrijven en overheden – die indien nodig snel kan reageren.

Mythes over voedselzekerheid en de Nederlandse landbouw

1. Nederland voedt de wereld?

De totale productie van Nederlandse bodem is maar een fractie van de wereldwijde voedselproductie. Bovendien importeren we ongeveer evenveel voedsel als we exporteren. We voeden de wereld dus niet.

Wél zijn we 's werelds tweede exporteur van landbouwgoederen. Nuance is daarbij cruciaal. Die landbouwexport gaat voor ruim de helft naar buurlanden Duitsland, België, Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk. Het overgrote merendeel blijft op de Europese interne markt van bijna een half miljard consumenten. Die exportpositie betreft bovendien euro's, geen kilo's. Tot slot is een fors deel van de export naast machines en dergelijke de uitvoer van producten die hier alleen zijn bewerkt, zoals cacao en koffie; en wederuitvoer, import die (vrijwel) onbewerkt het land verlaat.

Wél levert de Nederlandse land- en tuinbouw een belangrijke bijdrage aan het mondiale voedselvraagstuk. De kennis, expertise en innovatie waar het gaat om de duurzame productie van veilig en gezond voedsel, sierteelt, groen en uitgangsmaterialen heeft wereldwijd impact, en bestaat bij de gratie van een sterke primaire sector.

2. In plaats van veevoer kunnen we beter graan voor brood telen?

Nee, het Nederlandse wisselvallige en vochtige klimaat is ongeschikt om met eigen teelt de tekorten op de graanmarkt op te vangen. De tarwe die in Nederland wordt verbouwd is meestal niet geschikt voor broodmeel. Voor het bakken van brood heb je hoogwaardige kwaliteit tarwe nodig met meer eiwitten: baktarwe. Een vermindering van 8% van granen in veevoer lost Oekraïne-tekorten dus niet op aangezien voertarwe niet geschikt is voor menselijke consumptie. Voor baktarwe zijn we afhankelijk van warme landen met veel zonuren zoals Frankrijk.

Sowieso bestaat veevoer primair uit grondstoffen die niet voor menselijke consumptie geschikt zijn: gras geteeld op weilanden waar akkerbouw lastig is, maar ook restproducten uit de voedsel- en cosmetische industrie (bierbostel, sojaschroot). Het zijn (plantaardige) eiwitten die dankzij dieren voor menselijke consumptie geschikt worden.

3. We moeten streven naar voedselautonomie?

Voedselketens zijn internationaal georganiseerd. De EU is 's werelds grootste agrarische importeur en exporteur. Het kleine Nederland is welvarend geworden door de ligging en open grenzen. Als we de grenzen sluiten, komt er onmiddellijk gebrek aan allerlei producten die we hier niet of maar deels maken. Bovendien neemt onze kwetsbaarheid voor calamiteiten daardoor toe. Dat de coronacrisis geen voedselcrisis werd, had onder meer te maken doordat de internationale handelslijnen open bleven.

Veel overheden reageren volgens de Wereldbank niet goed op de situatie. Landen gaan bijvoorbeeld over tot handelsbeperkingen, zoals Indonesië, dat de export van palmolie sinds donderdag 28 april verbiedt. Zulke overheidsreacties zullen de tekorten waarschijnlijk verergeren. Het openhouden van de internationale handel en transport (zoals de *green lanes* aanpak tijdens Corona pandemie) is daarbij van cruciaal belang.

4. Voedselzekerheid heeft voorrang op duurzaamheid?

Nee, in deze turbulente tijden blijft focus op duurzaamheid nodig. Op de langere termijn is klimaatverandering de grootste bedreiging voor onze voedselzekerheid. Waar het om gaat is dat we een weerbare, robuuste land- en tuinbouw hebben die én zorgt voor voedselzekerheid, en klimaat, biodiversiteit en dierenwelzijn beschermt. Dat is een ingewikkelde puzzel en er zijn maatschappelijke kosten mee gemoeid.